

บทที่ 6

สรุปการศึกษาและข้อเสนอแนะ

การศึกษาถึง “เมียน้อย : กระบวนการตัดสินใจและการปรับตัว” ในครั้งนี้ ได้ใช้กรอบความคิดพื้นฐานทฤษฎีการปฏิสังสรรค์สัญลักษณ์ แนวคิดเกี่ยวกับความเบี่ยงเบนจากทัศนภาพเชิงสัมพัทธ์ (relative) และแนวคิดของ Goffman เกี่ยวกับการจัดการกับเอกลักษณ์ที่มีปัญหา (stigma and management spoiled identity) เป็นแนวในการศึกษาครั้งนี้ พบว่ากระบวนการเข้าสู่การเป็น “เมียน้อย” แบ่งขั้นตอนการเข้าสู่การเป็น “เมียน้อย” ออกเป็น 3 ขั้นตอน

- ขั้นตอนที่ 1 การตัดสินใจเป็น “เมียน้อย”
- ขั้นตอนที่ 2 การปรับตัว
- ขั้นตอนที่ 3 การธำรงเอกลักษณ์ความเป็น “เมียน้อย”

ขั้นตอนที่ 1 การตัดสินใจเป็น “เมียน้อย”

การตัดสินใจเป็น “เมียน้อย” ของบุคคลเกิดขึ้นจากเงื่อนไข / ปัจจัยที่เกื้อหนุน อันเป็นเงื่อนไขที่เอื้อต่อการเข้าสู่สถานการณืการตัดสินใจเป็น “เมียน้อย” และเงื่อนไขที่สำคัญอันเป็นเหตุผลของการตัดสินใจเป็น “เมียน้อย” จากการศึกษาพบว่า

เงื่อนไข / ปัจจัยที่เกื้อหนุน

1. ความกดดันด้านครอบครัว เป็นความกดดันที่เกิดจากสภาพครอบครัวแตกแยก ความเข้มงวดของการอบรมเลี้ยงดูของครอบครัว และชีวิตสมรสล้มเหลว อันเป็นเงื่อนไขเกื้อหนุนให้พวกเขาเข้าสู่สถานการณืให้ตัดสินใจเป็น “เมียน้อย”
2. สถานการณ์เงื่อนไขที่เอื้อ ไม่ว่าจะเป็นเรื่องการเรียนที่มีปัญหา สุขภาพไม่ดี เหล่านี้เป็นสถานการณ์ที่เอื้อให้เกิดโอกาสใกล้ชิดกันระหว่างชายหญิง

เงื่อนไข / ปัจจัยที่เกื้อหนุนเหล่านี้มีสาเหตุของการตัดสินใจเป็น “เมียน้อย” แต่เป็นเพียงตัวสนับสนุนหรือตัวช่วยในการตัดสินใจให้เร็วขึ้นหรือช้าลงเท่านั้น ดังนั้นเหตุผลในการตัดสินใจจึงเป็นเรื่องของเงื่อนไขที่สำคัญ

เงื่อนไขที่สำคัญ

1. ความผูกพันทางอารมณ์ จากเงื่อนไข / ปัจจัยที่เกื้อหนุนไม่ว่าจะเป็นสภาพครอบครัวแตกแยก พ่อแม่ทะเลาะกัน ขาดความรักความอบอุ่น หรือความเข้มงวดของการอบรมเลี้ยงดูของครอบครัว ที่สร้างความกดดันในชีวิต หรือเงื่อนไขสถานการณ์ที่เอื้อเป็นการเปิดโอกาสให้ได้พบเจอกับชายหนุ่ม อันได้สร้างความรู้สึกเข้าอกเข้าใจ ความห่วงใย ฯลฯ กลายเป็นความผูกพันทางใจเกิดขึ้น ซึ่งพบว่าความผูกพันทางอารมณ์เป็นเหตุผลหลักในการตัดสินใจเป็น “เมียน้อย”

2. ลบคำสบประมาท เป็นความต้องการเอาชนะกับคำทำทนายของบุคคลในสังคม ทำให้พวกเขาตัดสินใจเป็น “เมียน้อย”

เมื่อตัดสินใจเป็น “เมียน้อย” แล้ว พบว่า ลักษณะการเป็น “เมียน้อย” ในช่วงแรกเป็นลักษณะไม่เป็นทางการ แต่สิ่งที่จะช่วยชี้ชัดให้เห็นถึงการเป็น “เมียน้อย” อย่างชัดเจนมากขึ้นหรือเป็นลักษณะทางการ จากการศึกษาพบว่า “พิธีกรรม / พิธีการเกี่ยวกับการแต่งงาน” เป็นสิ่งชี้ชัดถึงการเป็น “เมียน้อย” ได้ดีที่สุดในกลุ่มตัวอย่างนี้ ซึ่งเหตุผลของความต้องการพิธีกรรม / พิธีการเกี่ยวกับการแต่งงาน (อาทิ การสูขอ ผูกข้อมือ การจัดงานเลี้ยง ฯลฯ) คือ การแสดงความรับผิดชอบของฝ่ายชาย นั่นเอง

ขั้นตอนที่ 2 การปรับตัว

เมื่อเข้าสู่การเป็น “เมียน้อย” เป็นที่ทราบกันดีว่า “เมียน้อย” มีเอกลักษณ์ผู้เบี่ยงเบนและสังคมไม่ให้การยอมรับ ดังนั้นการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นจากการตัดสินใจเป็น “เมียน้อย” จึงเป็นช่วงหัวเลี้ยวหัวต่อของชีวิต จำเป็นต้องมีการปรับตัวให้เข้ากับเอกลักษณ์ใหม่ (และวิถีการดำเนินชีวิตใหม่) เอกลักษณ์ใหม่ (เมียน้อย) มีผลต่อการดำเนินชีวิต โดยเฉพาะช่วงแรกของการตัดสินใจ คือ

“การไม่ยอมรับ”

การไม่ยอมรับเกิดขึ้นทั้งในบุคคลนัยสำคัญและบุคคลทั่วไป แบ่งการไม่ยอมรับออกเป็น 2 กลุ่ม

1. การไม่ยอมรับจากบุคคลนัยสำคัญ เกิดขึ้นกับบุคคลนัยสำคัญทั้งฝ่ายชายและฝ่ายหญิง เมื่อพวกเขาเปิดเผยเอกลักษณ์ที่แท้จริงให้บุคคลนัยสำคัญรับรู้แล้ว สิ่งที่ตามมาคือการไม่ยอมรับซึ่งการแสดงออกถึงการไม่ยอมรับจะถูกแสดงออกมาในรูปของคำพูดและกิริยาท่าทาง เช่น การดูต่ำกว่ากล่าว การพูดประชดประชัน หรือการแสดงท่าที่รังเกียจ ไม่ให้ถูกเนื้อต้องตัว เป็นต้น

การจัดการกับการไม่ยอมรับจากบุคคลนัยสำคัญ คือ การทำหน้าที่ “สะใจ” ที่ดี และการแยกออกจากครอบครัวเดิม

2. การไม่ยอมรับจากบุคคลทั่วไป การไม่ยอมรับถูกแสดงออกมามีลักษณะที่คล้ายคลึงกันกับการไม่ยอมรับจากบุคคลนัยสำคัญ สิ่งที่แตกต่างกันคือ การขูขิบนินทา นอกจากนี้พวกเขาได้สะท้อนให้เห็นถึงการกลัวการไม่ยอมรับจากสังคมให้เห็นอีกด้วย คือ การต่อรองคำและความหมาย “เมียน้อย” เป็น “ที่สอง” หรือ “เป็นรอง” เป็นต้น

การจัดการกับการไม่ยอมรับจากบุคคลทั่วไป คือ การไม่ออกงานสังคม และการไม่สนใจต่อปฏิกิริยาเชิงลบ

ขั้นตอนที่ 3 การอ้างเอกลักษณ์ “เมียน้อย”

ภายหลังที่พวกเขาจัดการกับอุปสรรคต่างๆ ที่เกิดขึ้น จากการตัดสินใจเป็น “เมียน้อย” แล้ว การดำเนินชีวิตประจำวันของพวกเขาเกี่ยวกับเอกลักษณ์ “เมียน้อย” นั้น ย่อมแตกต่างจากการดำเนินชีวิตประจำวันของ “ผู้นิยมปกติ” ทั่วไป ดังนั้นการดำเนินชีวิตการเป็น “เมียน้อย” เป็นดังนี้

1. การไปมาหาสู่
 - การไปมาหาสู่รูปแบบที่ไม่แน่นอนและลักษณะที่หลบซ่อน
 - การไปมาหาสู่รูปแบบที่แน่นอนและชัดเจน
2. การติดต่อสื่อสาร ทางโทรศัพท์เป็นช่องทางการติดต่อมากที่สุด

เทคนิคการลบล้างความผิดและการอธิบายความสมเหตุสมผล

1. ความผิดที่ไม่เกิดจากตัวเอง
 - เวิร์กกรรม
 - เหตุสุดวิสัย
 - ความผิดเกิดขึ้นจากฝ่ายชาย
2. ไม่ได้เกาะตัวกิน

การจัดการเอกลักษณ์ที่มีปัญหา

การประทับตราจากสังคมทำให้พวกเขามีรอยมลทิน และการรับรู้ถึงปฏิกริยาเชิงลบจากสังคมโดยผ่านกระบวนการปฏิสังสรรค์ระหว่างบุคคลทั่วไป มีอิทธิพลต่อวิถีการใช้ชีวิต สิ่งที่จะทำให้พวกเขาดำเนินการปฏิสังสรรค์ในสังคมได้อย่างราบรื่น คือ การปรับตัวและการจัดการต่อเอกลักษณ์ที่มีปัญหา (stigma management) มีวิธีการในการจัดการแต่ละสถานการณ์ที่แตกต่างกัน

- การปกปิด (concealment) เป็นกลวิธีหนึ่งที่ใช้ในการปรับตัว การปกปิดข้อมูลของตนมิให้คนภายนอกรับรู้ถึงเอกลักษณ์ "เมียน้อย" ของตนเอง ในกรณีที่บุคคลไม่รู้ถึงเอกลักษณ์แท้จริงหรือเสี่ยงที่จะรู้ความจริง เป็นการเรียนรู้จากประสบการณ์ของแต่ละคนที่เกิดขึ้น ท่ามกลางการปฏิสังสรรค์ระหว่างผู้เบี่ยงเบนกับบุคคลทั่วไป กลยุทธ์ที่พวกเขาใช้ คือ การ "passing" หรือการทำตัวปกติ (normalization) เป็นวิธีการหนึ่งที่ช่วยให้บุคคลรอบข้างรับรู้หรือสงสัยในเอกลักษณ์ที่มีปัญหาของพวกเขา เช่น การไม่พูดถึงเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างเมียน้อยหรือเมียหลวง รวมถึงการวิจารณ์แสดงความคิดเห็น หรืออาจจะเป็นในลักษณะตรงกันข้ามคือร่วมวิจารณ์แสดงความคิดเห็นในเรื่องนั้น เพื่อมิให้รู้สึกแปลกแยกแตกต่างจากกลุ่ม ซึ่งเป็นวิธีที่ช่วยในการไม่ให้บุคคลในสังคมรู้ถึงเอกลักษณ์ที่เบี่ยงเบนของพวกเขา

- การลดแรงกดดัน (pressure) เป็นกลวิธีหนึ่งที่ใช้ในการปรับตัว ซึ่งวิธีการในการลดแรงกดดันนี้ คือ การเปิดเผยตัว การป้ายเบี่ยงหรือหันเหความสนใจ การทำนิ่งเฉย / อดทน

ข้อค้นพบจากการศึกษา

“เมียน้อย” มีคุณลักษณะที่แตกต่างจากเมียประเภทอื่นที่สังคมได้กำหนดไว้ (ที่ควรจะเป็น) เป็นชนิดหรือประเภทที่สังคมไม่ต้องการจึงมีคุณลักษณะที่ไม่ดี ไม่ได้รับการยอมรับ รอยมลทินที่เกิดขึ้นทำให้บุคคลใช้รอยมลทินเป็น “secondary gain” (Goffman, 1963 : 10) ในการอธิบายหาเหตุผลให้กับการกระทำของตนเองเป็นการจัดการต่อเอกลักษณ์ที่มีปัญหาของตน ดังนั้นเมื่อบุคคลทั่วไปในสังคมรับรู้ถึงการเป็น “เมียน้อย” แล้ว จึงมีประเด็นการศึกษาว่า “พวกเขาที่มีวิธีการจัดการลดความกดดันระหว่างผู้รับรู้อกับตนเองอย่างไร และให้เหตุต่อการกระทำอย่างไร” เพื่อให้การดำเนินการปฏิสังสรรค์และดำรงอยู่ในสังคมอย่างราบรื่น

กลยุทธ์ที่ทำให้พวกเขาจัดการกับเอกลักษณ์ที่มีปัญหา คือ วิธีการจัดการควบคุมข้อมูล (information) ของตนเอง โดยวิธีการปกปิด (concealment) ซึ่งเป็นกลวิธีหนึ่งที่ใช้ในการปรับตัว การปกปิดข้อมูลของตนมิให้คนภายนอกรับรู้ถึงเอกลักษณ์ “เมียน้อย” ของตนเอง ในกรณีนี้บุคคลไม่รู้ถึงเอกลักษณ์แท้จริงหรือเสี่ยงที่จะรู้ความจริง เป็นการเรียนรู้จากประสบการณ์ของแต่ละคนที่เกิดขึ้นท่ามกลางการปฏิสังสรรค์ระหว่างผู้เบี่ยงเบนกับบุคคลทั่วไป กลยุทธ์ที่พวกเขาใช้ คือ การ “passing” หรือการทำตัวปกติ (normalization) เป็นวิธีการหนึ่งที่ช่วยให้บุคคลรอบข้างรับรู้หรือสงสัยในเอกลักษณ์ที่มีปัญหาของพวกเขา นอกจากประเด็นที่สังคมรับรู้การเป็น “เมียน้อย” ส่วนอีกวิธีหนึ่งของการปรับตัว คือ การลดแรงกดดัน (pressure) เป็นกลวิธีหนึ่งที่ใช้ในการปรับตัว ใช้ในกรณีผู้เบี่ยงเบนไม่สามารถหลีกเลี่ยง หรือปกปิดเอกลักษณ์ของตนเองได้ เนื่องจากบุคคลที่ร่วมปฏิสังสรรค์รับรู้ถึงเอกลักษณ์แท้จริงของตัวพวกเขาเหล่านี้ ซึ่งวิธีการในการลดแรงกดดันนี้ คือ การเปิดเผยตัว การบ้ายเบี่ยงหรือหันเหความสนใจ การทำนิงเฉย/อดทน เป็นต้น

การมองว่า “เมียน้อย” เป็นเรื่องสำคัญหรือไม่ จากกลุ่มตัวอย่างที่ศึกษาพบว่า พวกเขาสะท้อนให้เห็นนัยยะของการไม่เห็นความสำคัญของการเป็น “เมียน้อย” อันมีรอยมลทิน ดังนั้นการศึกษาที่ใช้แนวคิดของ Goffman อาจไม่สะท้อนให้เห็นได้อย่างชัดเจน เช่น กรณีของคนพิการ (ตาบอด) หรือผู้ป่วยโรคเอดส์ เป็นต้น แต่ก็มีให้เห็นถึงการปรับตัวตามหลักการดังกล่าวเช่นกันของหากกระทำผิดหรือตัดสินใจเป็น “เมียน้อย” เป็นเรื่องความสำคัญของการเป็น “เมียน้อย” ของพวกเขาเหล่านี้ เหมือนกับว่าไม่ใช่เป็นเรื่องที่สำคัญหรือคอขาดบาดตาย ดังนั้นการสะท้อนให้เห็นถึงเอกลักษณ์ที่มีปัญหานั้นไม่ได้สะท้อนออกมาให้เห็นได้เด่นชัดเท่ากับกลุ่มที่กล่าวข้างต้น อาจจะด้วย

เนื่องจากกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาเป็นกลุ่มชนชั้นกลาง โดยส่วนใหญ่จะมุ่งไปให้ความสำคัญในการทำมาหากินและการค้ามากกว่าชื่อเสียงและเกียรติยศ หากเปรียบกับกลุ่มที่มีการศึกษาสูงหรือตำแหน่งหน้าที่การงานที่จำเป็นต้องอาศัยหน้าตา ประกอบกับวัฒนธรรมของคนจีนในเรื่องของการมีเมีย ที่ “เมีย” ในความหมายของครอบครัวคนจีน คือ “แรงงานภายในครัวเรือน” ดังนั้น “เมียน้อย” อาจจะกล่าวได้ว่าเป็นเรื่องของแรงงานในครัวเรือน ดังนั้นการสะท้อนให้เห็นถึงภาพของรอยมลทิน (stigma) จึงไม่มีความชัดเจนเท่าที่ควร

นัยเชิงทฤษฎี

การศึกษา “เมียน้อย : กระบวนการตัดสินใจและการปรับตัว” โดยอาศัยทฤษฎีการปฏิสังสรรค์สัญลักษณ์เป็นกรอบแนวคิดพื้นฐาน ซึ่งได้มุ่งจุดสนใจไปที่ “เมียน้อย” และพฤติกรรมที่เบี่ยงเบนทางสังคม และผู้ชมทางสังคมที่เป็นผู้ประทับตราต่อพวกเธอว่าเป็น “เมียน้อย” ซึ่งเป็นผู้ที่มีพฤติกรรมเบี่ยงเบนไปจากการบรรทัดฐานทางเพศและศีลธรรมทางศาสนา ดังนั้นผู้ชมจึงมีปฏิกิริยาต่อเมียน้อยในทางลบด้วยการประณาม ดุดมเหยียดหยาม “เมียน้อย” จึงนิยามตนเองว่าเป็นผู้เบี่ยงเบน เป็นเพราะผู้ชมทางสังคมเป็นผู้มอบให้ ซึ่งผลการประทับตราทำให้ “เมียน้อย” ส่งผลวิถีการใช้ชีวิตในสังคมทำให้พวกเธอตระหนักว่า พฤติกรรมดังกล่าวเป็นที่ไม่ยอมรับในสังคม ดังนั้นพวกเธอจึงไม่สามารถแสดงหรือเปิดเผยตนเองต่อสังคมได้ จึงจำเป็นต้องปรับตัวเพื่อดำเนินการปฏิสังสรรค์ในสังคมให้ได้อย่างราบรื่น

จากการศึกษาดังกล่าวพบว่า การใช้แนวคิดการปฏิสังสรรค์สัญลักษณ์นั้น สามารถทำความเข้าใจถึงกระบวนการและเงื่อนไขสำคัญที่เกี่ยวข้องกับการตัดสินใจเข้าสู่เอกลักษณ์ “เมียน้อย” ในฐานะผู้เบี่ยงเบน และการปรับตัวของ “เมียน้อย” เมื่อเข้าสู่ภาวะของผู้เบี่ยงเบน โดยผ่านกระบวนการปฏิสังสรรค์ตีความกับบุคคลอื่นๆ ในบริบทต่างๆ ที่เกิดขึ้น อันส่งผลต่อการตัดสินใจและการปรับตัวเมียน้อยในที่สุด

ข้อจำกัดการวิจัย

การศึกษาเรื่อง “เมียน้อย : กระบวนการตัดสินใจการปรับตัว” ในครั้งนี้ เป็นการศึกษาที่ต้องการข้อมูลเชิงคุณภาพมาช่วยในการวิเคราะห์และตีความถึงการตัดสินใจและการปรับตัวของกลุ่ม

ตัวอย่าง ภายใต้กรอบแนวคิดทฤษฎีการปฏิสังสรรค์สัญลักษณ์ในฐานะที่เป็นความเบี่ยงเบนรูปแบบหนึ่งที่เกิดขึ้นในสังคม และด้วยเหตุนี้ที่ทำให้กลุ่มตัวอย่างหลายคนปฏิเสธที่จะให้ข้อมูลเนื่องจากข้อมูล เนื่องจากข้อมูลส่วนหนึ่งจะต้องประกอบด้วยประวัติและภูมิหลังของชีวิต ตลอดจนประสบการณ์และวิถีการดำเนินชีวิตประจำของกลุ่มตัวอย่าง ซึ่งพวกเขารับรู้ถึงปฏิกิริยาเชิงลบจากสังคมที่มีต่อการเป็น “เมียน้อย” เป็นระยะเวลาผ่านจากกระบวนการเรียนรู้ทั้งทางตรงและทางอ้อม ทำให้พวกเขาปฏิเสธที่จะให้ข้อมูลและอีกประการ คือ กลุ่มตัวอย่างบางคนไม่ได้เปิดเผยเอกลักษณ์ที่แท้จริงให้สังคมรับรู้ หรือบุคคลอื่นๆ ที่ไม่ใช่คนสนิทรับรู้ ทำให้พวกเขาไม่กล้าที่เสี่ยงจะเปิดเผยความจริงให้ข้อมูลกับผู้วิจัยซึ่งเป็นคนนอกได้ทราบประวัติความเป็นมา ในขณะที่บางคนตกลงที่จะให้ข้อมูลกับผู้วิจัย แต่พอถึงเวลาที่จะให้สัมภาษณ์จริงก็มักจะเสี่ยงให้ข้อมูล ทำให้ผู้วิจัยต้องเสียเวลาในการค้นหากลุ่มตัวอย่างใหม่ และเรื่องที่ศึกษานั้นเป็นเรื่องที่ละเอียดอ่อนทางความรู้สึกและอารมณ์

ดังที่ทราบแล้วว่าเรื่อง “เมียน้อย : กระบวนการตัดสินใจและการปรับตัว” เป็นเรื่องที่ละเอียดอ่อนด้านความรู้สึก ดังนั้นการเปิดเผยข้อมูลทั้งหมดให้กับผู้วิจัยจึงไม่ได้เต็มที่ เนื่องจากพวกเขากลัวการประณามและการประทับตราจากสังคม ดังนั้นจึงจำเป็นต้องอาศัยทักษะการตีความที่มีความชำนาญ ซึ่งผู้วิจัยไม่มีความชำนาญในทักษะด้านนี้จึงทำให้ข้อมูลที่ได้อาจจะไม่ลึกในรายละเอียดและเบื้องหลังของกระบวนการคิดที่แท้จริงของกลุ่มตัวอย่าง

ข้อเสนอแนะ

1. การศึกษาครั้งต่อไปควรมีจำนวนกลุ่มตัวอย่างที่มากพอ เพื่อสะท้อนให้เห็นจุดร่วมของกระบวนการตัดสินใจและการปรับตัว เนื่องจากเรื่องที่ศึกษาเป็นเรื่องที่ละเอียดอ่อนดังนั้นการมีจำนวนกลุ่มตัวอย่างที่มากพอ อาจจะช่วยสะท้อนให้เห็นถึงภาพปรากฏการณ์ได้ดียิ่งขึ้น
2. การตัดสินใจเป็น “เมียน้อย” เป็นการกระทำที่ตนเองเป็นผู้เลือกที่จะเป็น แต่การที่ผู้หญิงเป็น “เมียนอว” เป็นการถูกยึดเยียดให้เป็น ดังนั้นน่าสนใจในประเด็นการศึกษาเกี่ยวกับเรื่อง “เมียนอว”
3. การศึกษาครั้งนี้เป็นการเลือกกลุ่มตัวอย่างเพียงชนชั้นกลางอย่างเดียว ซึ่งการศึกษาไม่เห็นภาพปรากฏการณ์ของกลุ่มชนชั้นสูงหรือล่าง ซึ่งเมื่อมีการทำการศึกษาอาจจะเห็นภาพปรากฏการณ์ที่แตกต่างได้มากกว่าชนชั้นกลาง